

ЗАХТЈЕВ ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЈЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације: 1750/16

Шифра УДК (бројчано): 316.4:159.97 (497.6) „2005/2015“

Web адреса на којој се налази извјештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:

www.ffuis.edu.ba

СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Молимо вас да, у складу са чланом 149. Закона о високом образовању, (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18 и 26/19) дате сагласност на урађену докторску дисертацију:

Назив дисертације: *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015. године)*

Научна област УДК (текст): Социокултуролошки процеси у БиХ у периоду од 2005 до 2015. године

Презиме и име кандидата: **мр Амила Таљановић**

Ментор и састав комисије за оцјену дисертације:

1. Др Др Биљана Милошевић Шошо, ванредни професор, Посебне социологије, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор;
2. Др Божо Милошевић, редовни професор у пензији, Теоријска социологија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, предсједник
3. Др Урош Шуваковић, редовни професор, Методологија социолошких истраживања, Учитељски факултет Београд, Универзитет у Београду, члан,
4. Др Душко Трнинић, ванредни професор, Посебне социологије, Факултет политичких наука Бањалука, Универзитет у Бањој Луци, члан и
5. Др Бојан Торлука, доцент, Посебне социологије, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, члан.

Главни допринос дисертације:

Кандидаткиња мр Амила Таљановић је у својој докторској дисертацији: *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015. године)* истражила повезаности одређених социо-културолошких аспеката суицида са бројем извршења истих у Босни и Херцеговини у периоду од 2005. до 2015. године. Истраживањем је утврђено да је босанскохерцеговачко друштво у посматраном десетогодишњем периоду благо стагнирало по броју извршених суицида, те да извршење самоубилачког чина зависи од различитих облика друштвених криза. Друштвена оправданост дисертације посебно се огледа у условима развоја друштвене кризе, која је у Босни и Херцеговини ескалирала посљедних година двадесетог и с почетка двадесет првог вијека. Са социолошког аспекта, у социопатолошком контексту, од великог значаја је изучавање фактора који могу довести до извршења суицида, што је овим радом и понуђено, а добијени резултати указују да су они прије свега, социјално-економске природе, узроковани стопом незапослености, сиромаштва, губитка посла, те немогућности испољавања друштвено прихватљиве агресивности. Докторска дисертација *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015. године)* детаљно је изложила и аргументовала тезу да су посљедња ратна дешавања (90-тих) као регресивна друштвена промјена у Босни и Херцеговини условила су појаву великог броја девијантних форми понашања која су утицала на индивидуалну подложност за менталне поремећаје и осјетљивости на проблеме и стресове који потом дјелују као непосредни утицаји за суицидно понашање. Ауторка запажа да је у босанскохерцеговачком друштву, социјални амбијент такав да омогућава продужени стресни период, који не само да снажно утиче на оне који су доживјели ратни стрес, већ он производи и такозвани трансгенерацијски ПТСП, од

којег обољевају нове генерације које су рођене послје рата. Сматрамо да су добијени резултати посебно значајни за могуће превентивне активности (које би периодично) требало спроводити, затим за развој савјетодавних активности, за оснивање центара за интервенције у кризама и програмима за пружање социјалне подршке, односно, за све активности које би биле усмјерене на спречавање самоубилачког чина.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата : мр Амила Таљановић

Назив завршеног факултета: Факултет политичких наука Сарајево

Одсек, група, смјер: Социологија

Година дипломирања: 2002.

Назив специјализације: -

Назив магистарске тезе: Улога жене у политичком животу Босне и Херцеговине у другој половини XX стољећа

Научно подручје: Социологија

Година одбране: 2009.

Факултет и мјесто: Факултет политичких наука Сарајево

Објављени радови кандидата:

1. A.Taljanović, *Žena u politici Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2010, godine. ISBN 978-9958-891-46-5; COBISS.BH-ID 18215942 (монографија)

2. A. Taljanović, *Ženska prava u Bosni i Hercegovini*, Prva viktimološka konferencija u Bosni i Hercegovini, pod nazivom: Ambasadori mira u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2015, godine. Zbornik radova Vol:1, Str. 244-253 ISBN 2303-7768

3. S.Stočanin; **A. Taljanović**; A. Kaljanac, *Uloga i značaj kriminalistike u sprječavanju i suzbijanju zločina*, Treća međunarodna konferencija Institute of knowledge management, pod nazivom: Now but how, Skoplje, 2014, Zbornik radova: Vol: 4, str 368-376, ISBN 2334 – 7449 COBISS.MK-ID 97384202

4. H. Emkić; **A. Taljanović**; D.Stevanović, *Policijsko informisanje u javnosti u slučaju terorističkog djela*, Međunarodna naučnostručna konferencija pod nazivom: Suprostavljanje terorizmu-međunarodni standardi i pravna regulativa, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2011, Zbornik radova: str. 687-699 ISBN 978 – 99938 – 43 – 31 – 3; UDK 323.285: 351.74/75

Назив и сједиште организације у којој је кандидат запослен: Факултет за криминалистику, криминологију и сигурносне студије Универзитета у Сарајеву

Радно мјесто: Водитељ одјела за наставу

Потврђујемо да кандидат испуњава услове утврђене чланом 149. Закона о високом образовању (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18 и 26/19).

У прилогу достављамо:

- Извјештај Комисије о оцјени урађене докторске дисертације;
- Приједлог одлуке Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Пале о усвајању извјештаја Комисије за оцјену урађене докторске дисертације.

ДЕКАН

Доц. др Драга Мاستиловић

Телефон/факс: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Адреса: Алексе Шантића 1 71420 Пале, е-пошта: info@ff.ues.rs.ba, http://www.ff.ues.rs.ba
Telefon/faks: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Adresa: Alekse Šantića 1 71420 Pale, e-pošta: info@ff.ues.rs.ba, http://www.ff.ues.rs.ba
Број: 1733/19

Датум: 11. 6. 2019. године

На основу члана 71. Закона о високом образовању Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16, 31/18 и 26/19) и члана 57. Статута Универзитета у Источном Сарајеву (број 01-С-294-III/11, 01-С-250-Х/12, 01-С-41-ХVII/13, 01-С-198-ХХ/13, 01-С-44-ХVII/13 и 01-С-419-ХХХIV/14, 01-С-716-1-ХХII/16, 01-С-180-1-ХХVIII/17 и 01-С-307-1-ХХХIV/17), Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Пале, на 265. сједници, одржаној 11. јуна 2019. године, донијело је

ПРИЈЕДЛОГ ОДЛУКЕ

о извјештају Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације
кандидата мр Амиле Таљановић

I

Усваја се извјештај Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015. године)* мр Амиле Таљановић, у саставу:

1. Др Божо Милошевић, редовни професор у пензији, Теоријска социологија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, предсједник;
2. Др Биљана Милошевић Шошо, ванредни професор, Посебне социологије, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор;
3. Др Урош Шуваковић, редовни професор, Методологија социолошких истраживања, Учитељски факултет Београд, Универзитет у Београду, члан;
4. Др Душко Трнинић, ванредни професор, Посебне социологије, Факултет политичких наука Бањалука, Универзитет у Бањој Луци, члан и
5. Др Бојан Ђорлука, доцент, Посебне социологије, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, члан.

II

Коначну одлуку о усвајању извјештаја Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015. године)* мр Амиле Таљановић, донијеће Сенат Универзитета у Источном Сарајеву.

ПРЕДСЈЕДНИК ВИЈЕЋА

Доц. др Драга Мاستиловић

Доставити:

- Сенату Универзитета;
- Кандидату;
- Комисији (1-5);
- У досије;
- У списе;
- Архиви.

Одлуком Наставно-научног вијећа Филозофског факултета, Универзитета у Источном Сарајеву, број 1406/19 од 14.5.2019.године именована је Комисија за оцјену и одбрану урађене докторске дисертације кандидата мр Амиле Таљановић под насловом *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)* (у даљем тексту: Комисија)¹ у сљедећем саставу:

1. *Др Божо Милошевић*, редовни професор, Теоријска социологија, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, предсједник
2. *Др Биљана Милошевић Шошо*, ванредни професор, Посебне социологије, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, ментор
3. *Др Урош Шуваковић*, редовни професор, Методологија социолошких истраживања, Учитељски факултет Универзитета у Београду, члан
4. *Др Душко Трнинић*, ванредни професор, Посебне социологије, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан
5. *Др Бојан Ђорлука*, доцент, Посебне социологије, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, члан.

Комисија је прегледала и оцијенила докторску дисертацију и о томе подноси Наставно-научном вијећу Филозофског факултета на Палама, Универзитета у Источном Сарајеву сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ **о оцјени урађене докторске дисертације**

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Кандидаткиња мр Амиле Таљановић је у својој докторској дисертацији: *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)* истражила повезаности одређених социо-културолошких аспеката суицида са бројем извршења истих у Босни и Херцеговини у периоду од 2005. до 2015. године.

Истраживањем је утврђено да је босанскохерцеговачко друштво у посматраном десетогодишњем периоду благо стагнирало по броју извршених суицида, те да извршење самоубилачког чина зависи од различитих облика друштвених криза. Друштвена оправданост дисертације посебно се огледа у условима развоја друштвене кризе, која је у Босни и Херцеговини ескалирала посљедних година двадесетог и с почетка двадесет првог вијека. Са социолошког аспекта, у социопатолошком контексту, од великог значаја је изучавање фактора који могу довести до извршења суицида, што је овим радом и понуђено, а добијени резултати указују да су они прије свега, социјално-економске природе, узроковани стопом незапослености, сиромаштва, губитка посла, те немогућности испољавања друштвено прихватљиве агресивности. Докторска дисертација *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)* детаљно је изложила и аргументовала тезу да су посљедња ратна дешавања (90-тих) као регресивна друштвена промјена у Босни и

¹ Комисија има најмање три члана од којих најмање један није у радном односу на Универзитету

Херцеговини условила су појаву великог броја девијантних форми понашања која су утицала на индивидуалну подложност за менталне поремећаје и осјетљивости на проблеме и стресове који потом дјелују као непосредни утицаји за суицидно понашање. Спроведеним свеобухватним истраживањем, за потребе израде ове дисертације, показано је да је у цијелом посматраном периоду од 2005. године до 2015. године, међу особама која су извршила суицид у Босни и Херцеговини знатно више мушкараца него жена, а посебно се акцентује вулнерабилна група, коју чине адолесценти, прије свега због развојних специфичности тог узраста. Поменуто имплицира све већем броју регистрованих случајева суицидних понашања код тог узраста младих, код којих је постала пракса да и ситне неуспјехе схватају као безизлазне ситуације, уз то праћена тешким разочарењима што у пријатеље, љубавне везе или родитеље; што на крају завршава трагичним бијегом од стварности, самоубиством. У дисертацији се поред навођења примјетног утицаја економских и других друштвених фактора на суицидално понашање, истичу и фактори који доприносе посљедично социјалној искључености, незадовољству животом, високој стопи незапослености, што непосредно води ка погоршању и у другим аспектима живота који у коначници доприносе великом стопом социјалне напетости и изолованости. Један од њих се односи на спору модернизацију друштва која условљава одржавање изразите стопе суицида у посматраном периоду. Исто тако, ауторка запажа да је у босанскохерцеговачком друштву, социјални амбијент такав да омогућава продужени стресни период, који не само да снажно утиче на оне који су доживјели ратни стрес, већ он производи и такозвани трансгенерацијски ПТСП, од којег обољевају нове генерације које су рођене послје рата. Сматрамо да су добијени резултати посебно значајни за могуће превентивне активности (које би периодично) требало спроводити, затим за развој савјетодавних активности, за оснивање центара за интервенције у кризама и програмима за пружање социјалне подршке, односно, за све активности које би биле усмјерене на спречавање самоубилачког чина. Докторска дисертација мр Амиле Таљановић је врло успјешно указала на најзначајније социокултурне детерминанте суицидалног понашања у постратном транзицијском друштву Босне и Херцеговине уз напомену да се са великом сигурношћу може очекивати да ће се та тенденција одржавати у релативно дугом периоду уколико се приклике у друштву не стабилизују и уколико се не оснаже мјере у циљу превенције и спречавања овакве форме социопатолошког понашања.

2. Оцјену да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области и то као саопштење на научном скупу

Докторска дисертација *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)* мр Амиле Таљановић је оригинални научни рад у области социјалне патологије (научно поље социологија, ужа област посебне социологије). Она представља оригинални научноистраживачки рад, који се огледа у, поред избора и примјењене методологије при истраживању ове теме, и у кориштењу до сад доступних извора истраживања и оригинално сагледавању детерминисаности самоубистава на простору Босне и Херцеговине у периоду од 2005. до 2015. године, социокултурним факторима. Оригиналност овог рада је евидентна и у настојањима кандидаткиње да кроз, како теоријску анализу, тако и кроз анализу емпиријских података допринесе употпуњавању постојећих, али оскудних, научно-сазнајних резултата из ове форме социопатолошког понашања. Истраживање са сродном проблематиком, а са фокусом на Босну и Херцеговину, је рађено прије више од десет година, и укључивало је само корелацијску повезаност ПТСП синдрома из посљедњег рата и самоубилачког чина, а посматрани период је био базиран у интервалу од 1985. до 2005. године (З. Синановић, 2009). Стога, можемо рећи да ова дисертација на систематски, објективан и критички начин даје нову информацију неопходну за идентификовање и рјешавање теоријских, али и практичних проблема везаних за самоубиства у Босни и Херцеговини. Мишљења смо, да ће резултати овог оригиналног научно-истраживачког рада, допринијети јачању постојећих мјера и креирању нових у циљу превентивног дјеловања у спречавању суицидалног понашања.

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Амила Таљановић, рођена је 30.11.1973. године у Фочи. Основно и средње образовање стекла у родном граду. На Факултету политичких наука Универзитета у Сарајеву на одсјеку Социологија, дипломирала 2001. године. Одбраном дипломског рада на тему *Филм и репресивна цивилизација*, под менторством проф. др Хидајета Реповца и тиме стекла звање професора социологије.

На истом Факултету и одсјеку одбранила је магистарску тезу 2009. године под називом *Улога жена у политичком животу Босне и Херцеговине у другој половини XX стољећа*, под менторством проф. др Хидајета Реповца, и тиме стекла звање магистра социолошких наука.

Од 2005. године стално запослена на Факултету за криминалистику, криминологију и сигурносне студије Универзитета у Сарајеву. Учествовала на више научних конференција и савјетовања, од којих издвајамо неке од њих:

- *Reforma visokog obrazovanja, Implementacija bolonjskog procesa na Univerzitetu u Sarajevu*, Sarajevo, 23 - 24.02.2007. godine.
- *Reforma visokog obrazovanja, Primjena bolonjskih principa na Univerzitetu u Sarajevu*, Sarajevo, 11 - 12.04.2008. godine.
- Међународна научностручна конференција под називом: *Suprostavljanje terorizmu-međunarodni standardi i pravna regulativa, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka*, 2011, godine. 29-30.03.2011. godine.
- Трета међународна конференција Institute of knowledge management, под називом: *Knowledge - Now but how*, BANSKO R .Bulgaria, 27-29.11.2014. godine.
- Пета годишња конференција виктимолошког друштва Србије, под називом: *Zaštita žrtvama; међународно право, nacionalna zakonodavstva i praksa*, Beograd, 27-28.11.2014. godine.
- Прва међународна научна Виктимолошка конференција у Босни и Херцеговини, под називом: *Ambasadori mira u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 05.03.2015. godine.

Кандидаткиња је до сада објавила:

Монографија:

- A.Taljanović, *Žena u politici Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2010, godine. ISBN 978-9958-891-46-5; COBISS.BH-ID 18215942

Научни радови:

- A. Taljanović, *Ženska prava u Bosni i Hercegovini*, Prva viktimološka konferencija u Bosni i Hercegovini, pod nazivom: Ambasadori mira u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2015, godine. Zbornik radova Vol:1, Str. 244-253 ISBN 2303-7768

- S.Stočanin; **A. Taljanović**; A. Kaljanac, *Uloga i značaj kriminalistike u sprječavanju i suzbijanju zločina*, Treća međunarodna konferencija Institute of knowledge management, pod nazivom: Now but how, Skoplje, 2014, Zbornik radova: Vol: 4, str 368-376, ISBN 2334 – 7449 COBISS.MK-ID 97384202

- H. Emkić; **A. Taljanović**; D.Stevanović, *Policijsko informisanje u javnosti u slučaju terorističkog djela*, Međunarodna naučnostručna konferencija pod nazivom: Suprostavljanje terorizmu-međunarodni standardi i pravna regulativa, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2011, Zbornik radova: str. 687-699 ISBN 978 – 99938 – 43 – 31 – 3; UDK 323.285: 351.74/75

Учесће у пројектима:

- *Smjernice za poboljšanje položaja romske djece u Bosni i Hercegovini-socijalna uključenost*, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i UNICEF, Sarajevo, 2013. godine.

- *Samoodbrana kao viktimološka mjera prevencije nasilja*“, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo, 2015. godine.

- Izrada Priručnika za cjeloživotno učenje, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo, 2015. godine, ISBN 978 – 9958 -681 -29-3, COBISS.BH - ID 21801234

На основу увида у досадашњи научни и стручни допринос, закључујемо да је кандидаткиња мр Амила Таљановић у потпуности оспособљена за истраживање у научној области коју обухвата рукопис урађене докторске дисертације.

4. Оцјену о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему (по поглављима)²

Рукопис урађене докторске дисертације *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)* заједно са литературом, прилозима и кратком биографијом кандидаткиње, обухвата од 264 страница компјутерског текста, фонта *Times new Roman* величине слова 12 pt и проредом 1.5. тако да у потпуности испуњава обим и квалитет у односу на истражену тему. Написана је у складу са постојећим методолошким критеријумима, те наводимо преглед садржаја урађеног рукописа докторске дисертације:

САДРЖАЈ

РЕЗИМЕ	3
SUMMARY	4
УВОД	10

² Испуњеност обима и квалитета у односу на пријављену тему, нарочито, треба да садржи: аналитички и системски прилаз у оцјењивању истраживачког постављеног предмета, циља и задатака у истраживању; испуњеност научног прилаза у доказивања тврдњи или претпоставки у хипотезама, са обрадом података

I ДИО

ТЕОРИЈСКО МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА СОЦИОКУЛТУРОЛОШКОГ АСПЕКТА СУИЦИДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ У ПЕРИОДУ ОД 2005. ДО 2015. ГОДИНЕ

1.1. Проблем истраживања	15
1.2. Предмет истраживања	19
1.3. Циљеви истраживања	20
1.4. Хипотезе	21
1.5. Методе истраживања	22
1.6. Очекивани научни допринос.....	23

II ДИО

ПОЈМОВНО И ТЕОРИЈСКО ОДРЕЂЕЊЕ СУИЦИДА

2.1. Објашњење, тумачење и схватање суицида кроз историју	25
2.1.1. Појам девијантности са социолошког аспекта	35
2.1.2. Појам и дефиниције суицида као социолошке појаве	39
2.2. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП СУИЦИДУ - СОЦИОЛОШКИ АСПЕКТ	61
2.2.1. Позитивистички приступ суициду	63
2.2.2. Функционалистички приступ суициду	69
2.2.3. Структуралистички приступ суициду	74
2.2.4. Хуманистичко-егзистенцијалистички приступ суициду	76
2.3. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП СУИЦИДУ - ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТ	80
2.3.1. Теоријска објашњења психопатологије суицида	84
2.3.2. Суицидално друштвени менталитет - стварност или фикција	87
2.3.3. Психоаналитичко, неоаналитичко, когнитивистичко и интерперсонално тумачење суицида	89
2.4. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП СУИЦИДУ - МЕДИЦИНСКИ АСПЕКТ	92
2.5. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП СУИЦИДУ - РЕЛИГИЈСКИ АСПЕКТ	94
2.6. ЕУТАНАЗИЈА И ПРАВО НА ЖИВОТ	97

III ДИО

СОЦИОКУЛТУРОЛОШКИ КОНТЕКСТ СУИЦИДНОГ ПОНАШАЊА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ (ДО 2005 ГОДИНЕ)

3.1. СОЦИОДЕМОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ДРУШТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И СУИЦИД	99
3.1.1. Структурални друштвени утицаји на распрострањавање самоубиства у Босни и Херцеговини	99
3.1.2. Друштвени положај ризичних група у Босни и Херцеговини и самоубиство	104
3.1.3. Друштвене улоге и склоност ка суициду у Босни и Херцеговини	107
3.1.4. Друштвени узроци суицида и ПТСП у Босни и Херцеговини	110
3.2. УЗРОЦИ И ПОКАЗАТЕЉИ ИЗВРШЕНИХ СУИЦИДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ У ПЕРИОДУ ОД 2005. ДО 2015.ГОДИНЕ	114
3.2.1. Друштвена дезорганизација као детерминантна суицидног понашања	114
3.2.2. Фактори ризика за настанак суицида	117

3.2.3. Породица као детерминанта суицидалног понашања	127
3.2.4. Друштвене карактеристике образовно-одгојних институција као фактори суицидног понашања	132
3.2.5. Интернет и масовни медији као детерминанта суицидалног понашања	134
3.2.6. Сарадња полиције са грађанима	140
3.2.7. Примјери и искуства друштава из окружења БиХ у прогностици и превенцији суицидних понашања	142

IV ДИО

АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА СОЦИКУЛТУРНИХ ОБИЉЕЖЈА СУИЦИДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ (У ПЕРИОДУ ОД 2005. ДО 2015. ГОДИНЕ)

4.1. Извори стистичких података и кратке методлошке напомене о начину њиховог прикупљања и обраде	146
4.1.1. Представљање, анализа и тумачење података добијених истраживањем социокултурних обиљежја суцида у Босни и Херцеговини у периоду од 2005. до 2015. године	149
4.1.2. Анализа и интерпретација података о суициду добијених од релевантних установа из Босне и Херцеговине	150
4.1.3. Анализа и интерпретација података о суициду добијених од Агенције за статистику Босне и Херцеговине	151
4.1.4. Анализа и интерпретација података о суициду добијених од Завода за јавно здравство Федерације Босне и Херцеговине	154
4.1.5. Анализа и интерпретација података о суициду добијених од ЈЗУ Института за јавно здравство Републике Српске	155
4.1.6. Анализа и интерпретација података о суициду добијених од Федералне управе полиције	156
4.1.7. Анализа и интерпретација података о суициду добијених од Управе полиције Министарства унутрашњих послова Републике Српске	160
4.1.8. Анализа и интерпретација података о суициду добијених од Полиције Брчко Дистрикта	164
4.2. Анализа и интерпретација података о суициду добијених на основу Упитника број 1 - образовно одгојне установе у Босни и Херцеговини	168
4.2.1. Анализа и интерпретација података о суициду добијених на основу Упитника број 2 - породице ожалошћених због суицида блиске особе	187
4.2.2. Подаци о жртвама суицида	191
4.2.3. Анализа и интерпретација података о суициду добијених на основу Упитника 3 - јавне, социјалне и здравствене установе у Босни и Херцеговини	195
4.2.4. Утицај неких социолуктурних фактора на суицид	203
 ПОСТРАТНО ДРУШТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И СУИЦИД	224
 ЛИТЕРАТУРА/РЕФЕРЕНЦЕ	233
 СПИСАК ТАБЕЛА/ ГРАФИКОНА	246
 ПРИЛОЗИ	249
 БИОГРАФИЈА	264

Докторска дисертација започиње давањем **резимеа** на српском и енглеском језику *Sociocultural aspects of suicide in Bosnia and Herzegovina (in the period from 2005. to 2015.)*, у оквиру кога се јасно даје увид у карактер рада и истиче допринос истраживања.

У **Уводу** докторске дисертације *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)* се образлаже значај и актуелност одабране теме и указује на научне и друштвене околности које су утицале на мјењање односа човјека према самоубиству, те да је у посљедње вријеме, самоубиство широм свијета, па тако и у БиХ, препознато као озбиљан здравствени проблем, на који се може успјешно и превентивно дјеловати. Посебно се наглашава потреба за одговорности друштвене заједнице према самоубиствима међу адолесцентском популацијом.

У **првом поглављу**, дат је теоријско-методолошки оквир истраживања социокултуролошких аспеката самоубиства у Босни и Херцеговини, у периоду од 2005-2015. године, у оквиру чега су јасно представљени: проблем истраживања, предмет истраживања, циљеви истраживања, хипотезе, метод истраживања и очекивани научни допринос истраживања. *Проблем истраживања*- Основни проблем истраживања истраживање самоубиства на темељу проучавања различитих могућих фактора, вањских и унутрашњих, који поред животног амбијента и фактора усидрених у подсвјести самоубице, спадају и друштвени фактори, култура, традиција, социјални услови живота и сл. *Предмет истраживања* ове докторске дисертације су социокултуролошки аспекти суициди у Босни и Херцеговини у периоду од 2005. до 2015. године. *Циљеви истраживања*: Научни циљ истраживања је садржан у намјери утврђивања утицаја вањских и унутрашњих фактори на појаву суицида, као и у којој мјери овакав квалитативна и квантитативна својства утичу на тражење начина за свеобухватан приступ у спречавању те социопатолошке појаве у постратном друштва Босне и Херцеговине. Друштвени циљ истраживања огледа се креирању превентивног дјеловања и сазнајну верификацију ранијих теоријских погледа о самоубиствима, на основу добијених резултата истраживања. *Хипотезе*- формулисане су и научно образложене три главне хипотезе: {X 1 – Образовно-одгојне установе, односно школе и факултети у постратној Босни и Херцеговини недовољно стварају озрачје повјерења дјетету да има храбрости исказати своје страхове и бриге, те не подстичу младе да изражавају своје емоције и да тако стишавају и своју агресивност и промишљено је контролишу; прије свега зато што стасавају нове генерације дјеце и омладине које су слабо укључене у босанскохерцеговачко друштво, јер све више времена проводе уз интернет уз занемаривање вриједних традицијских вриједности. X 2 - Најзначајнијим факторима ризика за суицидно понашање, који утјечу на одлуку особе да изврши самоубиство (укључујући “окидаче” и јачину суицидне намјере), сматрају се: социјална искљученост која је у највећој мјери посљедица: лоше економске политике, недовољне социјалне бриге државних институција за своје становништво, лоше социјалне политике за најугроженије слојеве становништва, високе стопе незапослености, сиромаштва и социјалне изолација/сегрегације. Живот у сиромаштву ствара бројне друштвене тешкоће; одакле се регрутују особе које имају знатно нижу разину психичке стабилности, па су чешће од других подложне неком од облика незадовољства и девијантног понашања, које води до самозлијеђивања и, у крајњем случају, до суициду. X 3 - Стручна оспособљеност запослених у институцијама за рад са суицидалним особама је оскудна. Такође су готово занемарљива стручно-научна истраживања о суициду и на њима засновани јавни програми за њихову превенцију и за организацију групне подршке особама склоним суициду, као и програми едукације

јавности о тој појави у друштву (као што су слаба и законска ограничења и контрола трговине лијековима и многа конфузна извјештавања у медијима о тој појави у друштву). Планске активности у борби против суицида је слаба у ужим и ширим системским оквирима друштвеног организовања у Босни и Херцеговини}.

Узорак - за потребе ове докторске дисертације, кориштен је узорак који је формиран на основу метода случајног избора у оквиру кога се налазе три субузорка; први субузорак чине васпитнообразовне установе у Босни и Херцеговини- средње школе и факултети у Босни и Херцеговини (како оне у ентитетима ФБиХ и РС, тако и кантоналне у ФБиХ). Други субузорак чине породице/блиске особе које су ожалостане због самоубиства свог члана. Трећи субузорак су респоденти из јавних социјалних и здравствених установа Босне и Херцеговине (такође, ентитетским и кантоналним оквирима). *Мјерни инструмент*- кориштен је посебан припремљен мјерни инструмент типа упитника с елементима скале процјене (који сачињавају одговарајуће варијабле). Мјерни инструмент чине варијабле које припадају сфери ставова и мишљења испитаника (изражених кроз понуђене одговоре на постављене тврдње, гдје се испитаници добровољно одлучују о потпуном слагању с понуђеном тврдњом, дјелимичном слагању, неодлучном одговору, дјелимичном неслагању и потпуном неслагању с понуђеном тврдњом). *Ток истраживања*-истраживање је спроведено на подручју цијеле Босне и Херцеговине (односно на подручју Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко Дистрикта). Прво су прикупљени одговарајући (статистички) подаци од релевантних институција и организација, а потом се приступило и прикупљању искуствене грађе од стране испитаника. Испитаници из сва три (територијална) субузорка су учествовали у добровољном анкетирању, при чему је попуњавање тврдњи и варијабли из упитника урађено по њиховом личном нахођењу и личној процјени. Дакле, истраживање је било анонимно и добровољно; што је претпоставка за избегавање могућег субјективизма истраживача. *Методе обраде података*- описани су технички детаљи о начину прикупљања података и статистички поступци који су кориштени за обраду података у софтверском програму СПСС-у. *Очекивани научни допринос*- анализирајући социокултуролошке аспекте друштвеног феномена суицида евидентно је да се ради о проблему који има историјску, социолошко-културолошку, религијску и глобалну друштвену димензију. Образложење у дисертацији се односи на релевантне социолошке аспекте, уз указивање на нужни мултидисциплинарни приступ проучавања феномена суицида. Рад је усмјерен на друштвене корјене суицида и на његове посљедице, а све то посматрано у оквиру савремених приступа том феномену на глобалном, националном и локалном нивоу, водећи рачуна о могућој превенцији суицида и смањењу друштвених посљедица које настају након извршења овог чина.

У другом поглављу, представљено је теоријско разматрање о самоубиству као девијантној појави, што по аутоматизму укључује објашњење девијантности са социолошког аспекта. Потом је дат преглед тумачења о самоубиству из угла социолошких перспектива, али и психолошких. Кандидаткиња се осврнула и на теоријски приступ самоубиству како са медицинског, тако и са религијског аспекта, а није изостављено разматрање феномена еутаназије и права на живот.

У трећем поглављу, кандидаткиња се бави социодемографским карактеристикама босанскохерцеговачког друштва, те примјерима из искуства друштава из ближег окружења у прогнози и превенцији самоубиства. Према подацима полиције, досадашњих истраживања из ове проблемске области, узроке најчешће треба тражити у егзистенцијалној природи, као и социокултурним вриједностима које су у друштву БиХ угрожене. Уз посттрауматски стресни поремећај (ПТСП), који је у вези с тим

факторима, стварају се реални предуслови за деструктивно понашање, које у таквом стадијуму може да доведе до самоубиства. На основу запаженог, се износи и закључак да се од стране организоване акције у сузбијању самоубиства врло мало пажње посвећује. То је нешто што је на маргини, што је “табу тема”, а нарочито се мало чини на нивоу организоване друштвене акције.

У четвртом поглављу, се анализирају резултат емпиријском истраживању, која су се спровели на подручју Босне и Херцеговине, те статистичке податке добијене од стране релеватних установа у Босни и Херцеговини (за посматрани период од 2005. до 2015. године). Урађена је свеобухвата комплексна анализа резултата у свјетлу могућих теоријских тумачења, критички осврт на истраживање и сугестије за будућа слична истраживања.

Закључни дио рада носи назив *Постратно друштво Босне и Херцеговине и суицид*, у оквиру кога кандидаткиња на основу претходног теоријског објашњење и анализа и интерпретације емпиријских показатеља о социокултуролошким аспектима суицида у Босни и Херцеговини упозорава на могућу тенденцију тих утицаја и у будућности. Истичу се најважнији резултати истраживања који служе за поткријељење ове тврдње. Такође, наводе се неке од потенцијалних препорука у циљу смањења стопе самоубиства у БиХ, у смислу да у надлежним државним институцијама, треба успоставити јединствену методологију прикупљања и обраде статистичких података о самоубиствима и другим потребним појавама, како би се избјегле произвољности и недоследности кроз бављење овим проблемом. Затим, ту је и препорука за доношење планских и програмских документа, те и предвиђање оперативних мјера, радњи и поступка којима ће се превентивно дјеловати на смањење самоубиства, при чему треба посебно оснажити и стручно оспособити државне институције и установе за рад са суицидалним особама, као и са њиховим окружењем, како би се благовремено идентификовала суицидална понашања и спријечиле негативне посљедице по здравље и живот грађана Босне и Херцеговине.

Литература обухвата 231 библиографску јединицу компетентних аутора из ове области; 9 текстова из домачих листова и часописа; 24 интернет извора; 1 службени гласник, те 13 статистичких извјештаја надлежних институција који су били неопходни за потребе израде ове дисертације.

Поред **Списка табела и графика**, дисертација укључује и **Прилоге** који садрже кориштене инструменте у цјелини.

5. Научни резултати докторске дисертације

Комисија констатује: да су резултати истраживања докторске дисертације *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)*, кандидаткиње мр Амиле Таљановић, успјешни те да могу имати позитивне научне и шире друштвене консеквенце. Кандидаткиња је у оквиру самосталног истраживања успјешно реализовала постављене циљеве истраживања и доказивање постављених хипотеза, те су очекивани резултати постигнути, што је детаљно презентовано у Закључку ове дисертације. Методолошки посматрано, истраживање је коректно обављено, уз примјену стандардне научне методологије. У раду су детаљно и коректно, на основу консултовања релевантне литературе, примарних и секундарних извора и резултата властитог теренског истраживања, елаборирани сви кључни аспекти на основу којих је истражена комплексна проблематика самоубиства на простору БиХ. Из свега наведеног, закључујемо да би ова докторска дисертација, по свом садржају и структури, изабраној методологији научног истраживања и оствареним резултатима представљала научни допринос

развоју социологије, а првенствено њеној дисциплини- социјалној патологији.

6. Примјењивост и корисност резултата у теорији и пракси³

Најбитнији резултати урађене докторске дисертације *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)*, мр Амиле Таљановић, су осим теоријске природе, и емпиријског карактера, те се о примјенљивости може говорити са аспекта разматрања анализираних и интелептираних емпиријских показатеља о социокултуролошким аспектима суицида у БиХ, од стране релевантних друштвених институција, а све у циљу превентивног дјеловања у борби против овог облика деструктивног понашања код појединаца. Кандидаткиња је на врло концизан начин примјењивост и корисност резултата овог рада изложила у закључном дијелу рада.

7. Начин презентирања резултата научној јавности⁴

Резултати рукописа докторске дисертације *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)*, мр Амиле Таљановић биће презентовани научној јавности кроз саопштења на научним скуповима и конференцијама, те кроз објављивање радова у зборницима радова са научних скупова и у истакнутим научним часописима из области социологије и кроз публикавање монографије која ће бити доступна и широј друштвеној јавности.

8. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ⁵

На основу свега изложеног Комисија констатује да докторска дисертација *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)*, мр Амиле Таљановић представља самосталан и оригиналан научни рад из области социјалне патологије (научно поље социологија, ужа област посебне социологије) изложен према неопходним академским и научним стандардима. Комисија сматра да је кандидаткиња позивајући се на релевантне изворе и систематизујући доступну литературу примјеном одговарајуће методологије успјешно реализовала постављене циљеве истраживања, тестирала постављене истраживачке хипотезе и остварила очекиване резултате научног истраживања. Комисија потврђује да је докторска дисертација урађена у складу са пријавом коју је одобрило Наставно-научно вијеће Филозофског факултета у Палама и Сенат Универзитета у Источном Сарајеву, у погледу предмета, циља и метода истраживања и иницијалног садржаја дисертације. Циљ истраживања је реализован, а докторска дисертација је резултат оригиналног истраживања кандидаткиње. На основу претходно исцрпно изложеног, Комисија са задовољством предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског факултета и Сенату Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати оцјену докторске дисертације *Социокултуролошки аспекти суицида у Босни и Херцеговини (у периоду од 2005. до 2015.године)*, мр Амиле Таљановић из области социјалне патологије (научно поље социологија, ужа научна област-посебне социологије) у цјелини, те да одреди датум њене јавне одбране пред истом комисијом која је и потписник овог Извјештаја, након чега би се стекли услови да кандидаткиња добије научно звање *доктора социолошких наука*.

Пале, 3.6. 2019. године

Комисија:

³ Истаћи посебно примјенљивост и корисност у односу на постојећа рејешења теорије и праксе

⁴ Наводе се радови докторанта у зборницима и часописима у којима су објављени (истраживачки проблеми и резултати предмета истраживања докторске дисертације)

⁵ У закључку се, поред осталог, наводи и назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе

1. Др Божо Милошевић, редовни професор, Теоријска социологија, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, председник

2. Др Биљана Милошевић Шошо, ванредни професор, Посебне социологије, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, ментор

3. Др Урош Шуваковић, редовни професор, Методологија социолошких истраживања, Учитељски факултет Универзитета у Београду, члан

4. Др Душко Трнинић, ванредни професор, Посебне социологије, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан

5. Др Бојан Ђорлука, доцент, Посебне социологије, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, члан.

Издвојено мишљење⁶:

Није било издвојеног мишљења.

⁶ Чланови комисије који се не слажу са мишљењем већине чланова комисије, обавезни су да у извештај унесу издвојено мишљење са образложењем разлога због се не слажу са мишљењем већине чланова комисије (члан комисије који је издвојио мишљење потписује се испод навода о издвојеном мишљењу)